

Ministerie van Defensie

Militaire Inlichtingendienst
Afdeling Inlichtingen

Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Telefoon (070) 31 880 04
Telex 31337 MVD/GV/NL
Telefax (070) 31 879 51

Aan:
Zie verzendlijst

Uw brief

Uw kenmerk

Ons nummer

DISG800705

Datum

12 februari 1998

Onderwerp

Voormalig Joegoslavië (06/98)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst

H.J. Vandeweijer
Commodore

Bijlagen

één (1)

Bezoekadres

Kalvermarkt 28, Den Haag

Doorkiesnummer

(070) 31 87433

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden.

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. *DSG8007ds*

d.d.

12 FEB. 1998

AAN:

**Ministerie van Algemene Zaken
t.a.v. Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten**

**Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. [REDACTED]**

**Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ**

NL-HPMV NAVO-Brussel

DCBC, t.a.v. Hfd Dplg door middel van hardcopy en diskette

INTERN:

HMID

HACIV t.a.v. BCI

HAI

HBMA

MID-cel

Archief

MINISTERIE VAN DEFENSIE
MILITAIRE INLICHTINGDIENST
Afdeling Inlichtingen

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

06/98

(Afgesloten 111200 FEB 1998)

Conclusie/vooruitzicht

De Bosnische autoriteiten verzetten zich tegen de suggestie dat zij de enige, of zelfs maar de hoofdschuldige, zijn bij het verzet tegen de etnische herintegratie van Bosnië-Herzegovina. Dit dispuut geeft aanleiding voor nieuwe beschuldigingen aan het Servische, en in toenemende mate het Kroatische adres. De spanningen tussen de bevolkingsgroepen in de Moslim/Kroatische Federatie nemen sterk toe. De kwestie-Brcko vormt in dit kader een dubbele splijtzwam.

Hoewel er sprake is van een voorzichtige dialoog tussen voor- en tegenstanders van de Bosnisch-Servische premier Dodik, blijft het aantal twistpunten groot.

De spanningen in Joegoslavië lijken toe te nemen, al is het van belang retoriek en feiten strikt gescheiden te houden.

Bosnië-Herzegovina

Izetbegovic maakt voorbehoud bij terugkeer vluchtelingen

Op 3 februari is in Sarajevo een conferentie gehouden over de terugkeer van vluchtelingen naar Sarajevo. De leider van de belangrijkste Moslim-partij SDA, Izetbegovic, heeft voorbehoud gemaakt bij het resultaat van de conferentie. Weliswaar verzet hij zich niet tegen de terugkeer van oorspronkelijke niet-Moslim-vluchtelingen, maar tevens heeft hij verklaard dat hij dergelijke uitkomsten alleen aanvaardt als er in Banja Luka een soortgelijke conferentie met soortgelijke resultaten wordt gehouden. Inmiddels heeft Izetbegovic, vergezeld van de burgemeester van Mostar, Orucevic, ook gepleit voor een dergelijke conferentie in Mostar. Dit idee wordt gesteund door de Bosnische co-premier Silajdzic (een nauw medestander van Izetbegovic), die heeft verklaard dat de internationale gemeenschap geen zuiver geweten kan hebben als zij van Sarajevo een multi-etnische stad maakt, maar de resultaten van de "etnische zuiveringen" in de rest van het land aanvaardt.

De SDA en de lokale autoriteiten in Sarajevo (die in meerderheid uit die partij afkomstig zijn) staan onder druk van de internationale gemeenschap om de terugkeer van niet-Moslims naar de stad te versnellen. Nog onlangs had HV Westendorp hen in dit kader obstructie aangewreven en bedreigd met het stopzetten van internationale hulp. Dit kwetst personen als Izetbegovic persoonlijk, ten dele omdat zij hun eigen opstelling graag positief spiegelen aan de Servische opstelling, en ten dele omdat zij terecht van mening zijn dat de in aard en omvang meest flagrante schendingen van de vooroorlogse etnische verhoudingen juist door de Serviërs zijn uitgevoerd. Om die reden pleit Izetbegovic voor het beleggen van een soortgelijke conferentie in Banja Luka, een stad waaruit vele duizenden Moslims en Kroaten zijn verdreven. Daarbij speelt ook een rol dat de nieuwe Bosnisch-Servische regering een gematigd en positief beeld van zichzelf probeert te scheppen bij de internationale gemeenschap. Daardoor dreigt een situatie te ontstaan die tegengesteld is aan die van enkele jaren geleden: in het huidige tijdsgewricht worden de Bosnische autoriteiten bedreigd met het stopzetten van internationale hulp als zij niet beter meewerken, terwijl de Servische regering met hervatting/intensivering van die hulp juist wordt aangemoedigd haar opstelling nog verder te verbeteren. Izetbegovic's uitspraak met betrekking tot Mostar is een indicatie van wantrouwen tussen de Bosnische Kroaten en Moslims. Tevens kan er kritiek uit worden gelezen op de internationale gemeenschap, die impliciet van enige partijdigheid wordt beschuldigd en bovendien in de visie van Izetbegovic onvoldoende vordering maakt bij de integratie van Mostar.

Dragicevic verwerpt idee Izetbegovic

De Bosnisch-Servische minister voor Vluchtelingen zaken, Dragicevic, heeft het idee van Izetbegovic voor een conferentie in Banja Luka verworpen. Volgens Dragicevic is dit idee onrealistisch en komt het te vroeg. Bovendien zouden er nog duizenden Servische vluchtelingen in de Bosnisch-Servische republiek (RS) wachten op nieuwe behuizing en zou dit probleem allereerst moeten worden opgelost. Het heeft er met de regering-Dodik alle schijn van dat onder het mom van een gematigde, coöperatieve opstelling in de praktijk toch soms identieke doelstellingen worden nagestreefd als die van de vorige regering. Ontdaan van alle franje verschilt de uitspraak van Dragicevic niet van de opstelling van de vorige regering, die zich ook verzette tegen de terugkeer van niet-Servische vluchtelingen naar de RS vóórdát alle Servische vluchtelingen zijn gehuisvest. Daarbij werd in het midden gelaten of men nadien wél bereid zou zijn tot actieve maatregelen in de richting van herstel van de vooroorlogse etnische verhoudingen; gezien het Servische optreden in de oorlog is het gerechtvaardigd daaraan twijfel te koesteren. Ook Dodik zelf heeft kort na zijn aantreden gesteld dat de tijd voor de terugkeer van niet-Serviërs nog niet rijp is, al wees hijzelf daarbij vooral op de ontoereikende economische situatie. Verontrustend is in ieder geval dat ook op andere kernpunten van het Dayton-vredesverdrag, zoals de militaire samenwerking en de arrestatie van (prominente) oorlogsmisdadigers, de huidige Bosnisch-Servische regering geen blijk heeft gegeven van een meer flexibele opstelling dan haar voorganger. Indien de internationale gemeenschap de nieuwe regering afrekenet op haar daden in plaats van haar woorden, is de kans op conflicten in de nabije toekomst groot.

Oplopende spanning na arrestatie oorlogsmisdadiger

In Sarajevo is de spanning het afgelopen weekeinde opgelopen, nadat de Bosnische politie twee verdachten van oorlogsmisdaden heeft gearresteerd aan de grens met het Servische gebied. Eén van hen wordt de moord op de Bosnische vice-premier Turajlic in 1993 ten laste gelegd. De eerste berichten wezen erop dat de Bosnische autoriteiten beogen de betrokken Serviër, Vasic, zelf te berechten, al staat zij eveneens in contact met het ICTY. De andere persoon is inmiddels vrijgelaten. Het Servische lid van het Bosnische presidium Krajisnik heeft inmiddels een ontmoeting met VN-mensenrechtgezant Rehn afgezegd. Diens partij, de SDS, sprak van een "terroristische daad van de Moslims". RS-premier Dodik heeft verklaard dat de arrestatie de terugkeer van vluchtelingen naar Sarajevo ondermijnt. Bovendien heeft hij verklaard dat de Bosnische president Izetbegovic met deze arrestatie de internationale gemeenschap op de proef stelt. Dodik's minister van Binnenlandse Zaken Stankovic heeft inmiddels verklaard dat Vasic moet worden overgebracht naar en berecht in de RS. Volgens hem heeft de Bosnische politie bij de arrestatie RS-gebied geschonden. Het incident komt op een gevoelig tijdstip. Juist in een periode dat er sprake is van initiatieven om vluchtelingen te stimuleren naar de Bosnische hoofdstad terug te keren, krijgen de tegenstanders daarvan een argument in handen om aan te tonen dat Serviërs in Sarajevo niet veilig zijn. Hoezeer dit argument ook mank gaat (over de schuld van Vasic aan de ongeprovoceerde moord op Turajlic kan nauwelijks twijfel bestaan), het zal met name door de SDS worden gebruikt om het herstel van de vroegere etnische verhoudingen in Bosnië-Herzegovina tegen te werken, een ontwikkeling die (met name waar het Sarajevo betreft) ook in Moslim-kringen niet altijd even onwelkom zal zijn. Beslissend zal de vraag zijn of Vasic wegens oorlogsmisdaden zal worden aangeklaagd (en dan aan het ICTY zou moeten worden overgedragen) of wegens "gewone" misdaden, in welk geval hij voor een Bosnische (of Bosnisch-Servische) rechtbank terecht zou moeten staan. In ieder geval zal de kwestie-Vasic de betrekkingen tussen de Bosnisch-Servische republiek (RS) en de Moslim/Kroatische Federatie (MKF) verder belasten. Van belang daarbij is dat Dodik, en zeker Stankovic, precies zo reageren als hun voorgangers zouden hebben gedaan. Hoewel met name Dodik probeert de internationale gemeenschap een gematigd, constructief gezicht te tonen in het vredesproces, kan hij zich omwille van zijn geloofwaardigheid niet al te coöperatief opstellen, zeker niet waar het de kwestie van de oorlogsmisdadigers betreft.

Westendorp kiest vlag

De beide kamers van het Bosnische parlement zijn er niet in geslaagd overeenstemming te bereiken over de vlag van Bosnië-Herzegovina. Als gevolg daarvan heeft Westendorp de knoop doorgelukt en besloten tot het ontwerp dat de meeste (maar geen meerderheid van) stemmen kreeg. De Bosnische vlag zal op grond daarvan geen nationale symbolen dragen, maar bestaan uit een blauw vlak met daarop een gele driehoek en enkele witte sterren. Het betreft, na het opleggen door Westendorp van een eenheidsmunt en uniforme kentekenplaten, een nieuwe stap in de groeiende invloed van de internationale gemeenschap in Bosnië-Herzegovina, omdat de drie conflictpartijen het vrijwel nergens over eens kunnen worden. Méér nog dan de afwezigheid van vooruitgang op het gebied van kardinale aspecten van "Dayton", onderstrepen dergelijke incidenten dat er bij de vertegenwoordigers van de drie etnische groeperingen niet de minste compromisbe-

reidheid bestaat. Vermoedelijk zal dit incident op zijn beurt weer aanleiding zijn voor nieuwe incidenten en non-coöperatie op andere terreinen. Speculaties dat Westendorp tot zijn keuze is gekomen omdat het uiteindelijke model het lelijkste van de voorgestelde ontwerpen is, in de hoop de conflictpartijen te confronteren met de destructieve gevolgen van hun opstelling, kunnen bevestigd noch ontkend worden.

Serviërs maken voorbehoud bij gezamenlijke nummerplaten

De Bosnische minister van Civiele Zaken en Communicatie Albjanic (Serviër) heeft in een brief aan Westendorp gesteld dat de Bosnisch-Servische regering het memorandum over de nieuw in te voeren Bosnische nummerplaat niet heeft ondertekend. Om die reden kan het Bosnische ministerie ook geen uitvoering geven aan het betreffende besluit. Het betreffende besluit was genomen om te voorkomen dat in de toekomst auto's nog naar plaats van origine herkenbaar zullen zijn, en daardoor de bewegingsvrijheid in Bosnië-Herzegovina te bevorderen. De Bosnische Serviërs zien dit echter zonder enige twijfel als een stap naar verdere integratie van Bosnië-Herzegovina en als een symbolische benadrukking van de Bosnische soevereiniteit. Vermoedelijk is dat de reden dat zij, ondanks hun eerdere aanvaarding van de maatregel, daarbij nu toch een voorbehoud maken. Eén van de eerste maatregelen die Dodik na zijn ambtsaanvaarding heeft genomen, is het in contact treden met de Servische ministers in de Bosnische ministerraad. Daarbij werd de afspraak gemaakt dat zij hun optreden zo goed mogelijk zullen coördineren; kennelijk is de uitspraak van Albjanic daarvan een afspiegeling. Indien deze tendens zich doorzet, kan deze kwestie (waarin Dodik zich overigens niet onderscheidt van zijn voorganger) de gemeederen nog enige tijd bezig houden en ook de samenwerking op centraal niveau negatief beïnvloeden.

Moslim/Kroatische Federatie

Tuzla-politie zonder Kroaten

De afgelopen dagen is de oprichtingsceremonie van de politie in het kanton Tuzla-Podrina gehouden. Er waren echter geen vertegenwoordigers van de Kroatische gemeenschap aanwezig. De plv. minister van Justitie van het kanton, Pranjic (Kroaat) stelde dat "uitsluitend een Moslim-politie is opgericht". Belangrijke eisen van de Kroaten, die niet zijn ingewilligd, zijn onder meer een beslissing over de door de Kroaten gewenste gemeente Ravno (Brcko), alsmede een statuut over de etnische verdeling van de politie. Om die reden hebben de Kroatische functionarissen de ceremonie geboycot. De samenstelling en organisatie van de politie in de verschillende kantons vormt een heet hangijzer in de etnische verhoudingen binnen de MKF. De Kroaten dringen aan op eigen structuren en organisaties die de Kroatische belangen in de MKF dienen te behartigen. Zij maken er daarbij geen geheim van dat hun principiële loyaliteit grotendeels, zo niet uitsluitend, aan Kroatische zijde ligt, hetgeen weer irritatie wekt bij de Moslims en de internationale gemeenschap. De kwestie-Tuzla is illustratief voor de gespannen verhoudingen, want hoewel het aandeel van Kroaten (en Serviërs) in de vooroorlogse bevolking relatief gering is, is in Tuzla altijd sprake gebleven van betere etnische verhoudingen (ook op bestuurlijk gebied) dan in andere delen van Bosnië-Herzegovina.

Kroaten zouden zich aan arbitrage Brcko onttrekken

Volgens het Bosnisch-Servische persbureau SRNA heeft de Kroatische vertegenwoordiger bij de Brcko-arbitragecommissie, Anic, zich definitief uit de commissie teruggetrokken. Dit bericht kan niet bevestigd worden. Wel staat vast dat Anic de zitting van 8 februari heeft geboycot. Dat zou verband houden met de wens van de Kroaten om een eigen gemeente in Brcko (Ravne) op te richten, alsmede met disputen tussen Kroaten en Moslims over de organisatie van de politie in het kanton waarin Brcko ligt, of in ieder geval in hun visie zou moeten liggen. Anic heeft een brief overhandigd aan bemiddelaar Roberts Owen, waarin de vice-president van de MKF, de Kroaat Soljic, aangeeft dat de Kroaten het er niet mee eens zijn dat MKF-president Ganic (Moslim) hun belangen in de kwestie-Brcko behartigt. Zoals reeds eerder gemeld, nemen de tegenstellingen tussen Kroaten en Moslims weer hand over hand toe. Soljic kan het blijkbaar slecht verkroppen dat hij, conform eerdere afspraken, begin dit jaar met Ganic van functie heeft moeten ruilen. Sindsdien zijn de verbale confrontaties weer toegenomen over de onderlinge tegenstellingen, met name het Kroatische streven naar eigen bestuursinstellingen op lokaal gebied. Dat zien de Moslims terecht als een teken van wantrouwen en als een signaal dat de Kroaten in de praktijk nog steeds streven naar onthechting uit de MKF en aansluiting bij Kroatië. Juist in de kwestie-Brcko lijken echter de belangen van Kroaten en Moslims in hoge mate parallel te lopen; voor de Moslims is Brcko van groot strategisch en economisch belang en voor de Kroaten is de kans op de vestiging van een eigen gemeente onder Servisch bestuur nog kleiner dan onder Bosnisch bestuur. Zij moeten zich realiseren dat onenigheid tussen Moslims en Kroaten de Serviërs in de kaart speelt, al was het alleen maar omdat laatstgenoemden nu kunnen stellen dat de Bosnische autoriteiten in de zaak-Brcko niet de Bosnische belangen behartigen, doch slechts die van de

Muslims. Derhalve moet worden aangenomen dat Soljic in zijn min of meer persoonlijke disputen met de Muslims zijn eigen belangen schaadt. Indien er sprake is van een bewuste politiek, waarin ervan wordt uitgegaan dat Brcko aan de Serviërs wordt toegewezen, dan is dat een uitermate slecht teken voor de integriteit van Bosnië-Herzegovina en de MKF, want dat zou erop wijzen dat de Kroaten zich hebben neergelegd bij een driedeling van Bosnië-Herzegovina en een relatief sterke RS. In ieder geval lijkt het weinig twijfel dat de meer radicale Muslims het aftreden van Anic zullen zien als een nieuwe indicatie van toenadering tussen Bosnische Serviërs en Kroaten.

Kroatische TV Mostar hervat uitzendingen

De Kroatische televisie in Mostar heeft op 2 februari haar uitzendingen hervat. Zij had deze uitzendingen onderbroken in de aanloop naar de verkiezingen van september jl, toen zij Kroatisch-nationalistische teksten had uitgezonden en kritiek had geleverd op de OVSE, die deze verkiezingen organiseerde. De OVSE had verzocht om een verontschuldiging en had verdere uitzendingen verboden toen de Kroatische televisie dat weigerde. Het is in ieder geval niet gekomen tot een openlijke verontschuldiging voor de gewraakte uitzendingen. Daaruit blijkt dat de Kroatische televisie in Mostar de OVSE wil provoceren. Indien de OVSE of andere internationale instellingen niet tegen die hervatting protesteren, verliezen zij hun geloofwaardigheid. Als zij dat wel doen, zijn nieuwe conflicten met de Kroaten aannemelijk. Aangezien er niet van wordt uitgegaan dat de Kroatische televisie in Mostar haar Kroatisch-nationalistische uitgangspunten zal matigen, is de melding ook een indicatie dat de etnische verhoudingen in de stad, alle papieren vooruitgang ten spijt, nog zeer gespannen zijn.

Kroatische militaire delegatie bezoekt MKF

Een delegatie van het Kroatische ministerie van Defensie heeft de afgelopen week een bezoek gebracht aan ambtgenoten in de MKF. Onder meer werden bezoeken gebracht aan de wapen- en munitiefabrieken in Novi Travnik en Bugojno, alsmede aan een kazerne in Livno. Op het ministerie van Defensie van de MKF werden besprekingen gevoerd over gezamenlijke activiteiten op het gebied van militaire productie. Zij zouden zijn ontvangen door plv. minister Loncar. Zonder enige twijfel zullen beide partijen, en met name de Kroaten, aanvoeren dat dit bezoek dient om de onderlinge samenwerking met name op militair gebied te verbeteren. Desondanks valt het op dat bijna alle genoemde contacten en bezoeken een Bosnisch-Kroatisch karakter dragen. Novi Travnik en Livno liggen in Bosnisch-Kroatisch gebied en Loncar is een etnische Kroaat. In de praktijk, zeker in een tijd waarin toch weer sprake is van groeiende animositeit tussen Bosnische Kroaten en Muslims, lijken de Kroaten er vooral in geïnteresseerd onder het politiek correcte mom van het aanhalen van de banden met de MKF, de betrekkingen met hun volksgenoten in Bosnië-Herzegovina te verbeteren. Dat signaal zal bij de Muslims zeker niet onopgemerkt blijven.

Bosnisch-Servische republiek

Krajsnik waarschuwt voor "catastrofale fouten" van regering

De Servische vertegenwoordiger in het Bosnische presidium, Krajsnik, die tevens leiding geeft aan de SDS, heeft verklaard dat de huidige politieke ontwikkelingen in het Bosnisch-Servische parlement uiterst schadelijk zijn voor dat parlement. Hij zei dat de vorming van "principeloze coalities" herinneren aan het begin van de burgeroorlog in Bosnië-Herzegovina. Zo stelde hij dat er geen enkel gezond argument ten grondslag ligt aan de beslissing het parlement over te brengen naar Banja Luka. Krajsnik wees erop dat dergelijke stappen, alle internationale steun ten spijt, contra-productief kunnen werken en tot "catastrofale fouten" kunnen leiden. Alles wijst erop dat de vorming van de regering-Dodik, die op de kleinst mogelijke meerderheid in het parlement steunt, de SDS (die geen deel uitmaakt van de regeringscoalitie) nog steeds hoog zit. Uit de woorden van Krajsnik blijkt eens te meer dat de SDS daadwerkelijk bevreesd is dat het optreden van Dodik de Bosnisch-Servische belangen (in de visie van Krajsnik identiek aan de SDS-belangen) zal schaden en mogelijk tot een scheuring in de RS kan leiden. Niet alleen riskeert hij daarmee opnieuw de veroordeling van de internationale gemeenschap, maar ook een verder conflict met de man die zichzelf nog altijd beschouwt als de leider van de Serviërs, de Joegoslavische president Milosevic. Deze neemt het de SDS kwalijk dat zij zich niet heeft willen neerleggen bij een brede coalitie in de RS.

Dodik en Krajsnik bundelen krachten voor Brcko

Dodik en Krajsnik hebben het afgelopen weekeinde een ontmoeting gehad. Daarbij onderstreepten zij het belang om de crisis in de RS met democratische middelen te bestrijden. Volgens de verklaring is het noodzakelijk dat alle relevante factoren in het land samenwerken om er zorg voor te dragen dat Brcko in de RS blijft. Hoewel het in de verklaring vooral gaat over Brcko, de stad waarover dezer dagen een "definitieve"

[REDACTED]

arbitrage-uitspraak moet worden gedaan, wordt toch de indruk gewekt dat Dodik en Krajisnik op andere gebieden ook een voorlopige modus vivendi hebben gevonden. Krajisnik en zijn SDS blijven oppositie voeren tegen Dodik en zijn regering, maar evenals Dodik zullen zij zich realiseren dat hun verdeeldheid de eenheid van de RS kan bedreigen. Voor Krajisnik speelt mogelijk de overweging een rol dat Dodik met zijn betere aanzien in de internationale gemeenschap in de kwestie-Brcko betere resultaten kan behalen dan een SDS-regering. Wellicht hopen zij dat dit ook op andere gebieden het geval kan zijn. Komt dat uit, dan is er in de praktijk toch sprake van de door velen zo gehoopte "regering van nationale eenheid", al ondervindt deze slechts gedoogsteun van de kant van de SDS. Dat laat echter onverlet dat ook de SDS de regering ten val zal brengen als dat haar doelen lijkt te dienen.

De arbitrage-kwestie lijkt de SDA in verlegenheid te brengen. Op MKF-niveau is zij voorstander van overdracht van Brcko aan de MKF, waarbij onder meer de vooroorlogse demografische verhoudingen als argument worden gebruikt. Op RS-niveau, waar de SDA de op één na grootste fractie in het parlement is, steunt zij echter de regering-Dodik en bij implicatie de aanspraken van de RS op Brcko. Dit onderstreept dat zij zich bij haar positie in de RS volledig door pragmatische overwegingen laat leiden.

Lazarevic tegen "open steden"

De leider van de "Servische Partij voor de Krajina en Posavina" (SSKIP), Lazarevic, heeft zijn verzet tegen het idee van "open steden" verwoord. Hij stelde dat "open steden veel verbergen" en stelde dat de betreffende gedachte niet in het voordeel van de Serviërs werkt. Volgens Lazarevic moet de vluchteling zelf beslissen waar en hoe hij zich mag vestigen. In dat kader oefende hij vooral kritiek uit op de Kroatische autoriteiten, die volgens Lazarevic alleen de belangen van de Bosnische Kroaten zouden behartigen, ten koste van de Servische vluchtelingen. Lazarevic is niet in het Bosnisch-Servische parlement vertegenwoordigd, maar geniet toch in het westen van de RS relatief veel aanzien. Hij vertegenwoordigt (zoals uit de naam van zijn partij blijkt) namelijk een groot aantal vluchtelingen uit Bosnië-Herzegovina en Kroatië, die uit hun oorspronkelijke woongebieden zijn verdreven en die, om welke reden dan ook, tijdens de laatste verkiezingen niet in de gelegenheid zijn geweest hun stem uit te brengen. Het ligt echter voor de hand dat dergelijke Serviërs in toenemende mate stemgerechtigd zullen worden, waardoor het politieke gewicht van Lazarevic ook zal groeien. Reeds nu heeft hij aanzienlijke invloed in de publieke opinie in (met name het westen van) de RS, zodat de regeringen aldaar rekening moeten houden met zijn stem. Zoals uit zijn genoemde uitspraak blijkt, kan dat leiden tot een geleidelijke radicalisering van het Bosnisch-Servische standpunt, zeker waar het de belangen van Servische vluchtelingen betreft.

Politieke spanningen in Prnjavor

Dodik heeft de afgelopen dagen geprobeerd een einde te maken aan politieke spanningen in de stad Prnjavor, ten oosten van Banja Luka. Hij liet zich daarbij in indirecte bewoordingen uit; zo onderstreepte hij het belang van "staatszaken boven politieke betrekkingen". Ook burgemeester Jugovic sprak de hoop uit dat de staats- en lokale besturen vruchtbaar kunnen samenwerken. Overigens onderstreepte Dodik eens te meer dat de arrestatie van de Serviër Vesic door de Bosnische politie het afgelopen weekeinde "onaanvaardbaar" is; hij eiste dat Vesic aan de RS-autoriteiten zal worden uitgeleverd. Hoewel Prnjavor niet al te ver van Banja Luka ligt, is het gemeentebestuur er vast in handen van de SDS, de partij van het Servische lid van het Bosnische presidium Krajisnik. De politie staat echter, sinds een vuurgevecht in oktober jl, onder controle van Krajisnik's belangrijkste rivaal, RS-president Plavsic, en haar partij SNS. Kennelijk heeft ook onder leden van de SDS in Prnjavor de mening postgevat dat de door Plavsic benoemde regering-Dodik de belangen van de SDS en de RS schaadt, en zijn er pogingen gedaan om zich te ontdoen van Plavsic-getrouwen. De kwestie-Prnjavor is een illustratie van het feit dat de traditionele politieke krachten, met name de SDS, op lokaal gebied in grote delen van de RS nog dominant zijn, zodat het beeld van een tweedeling tussen Pale (SDS) en Banja Luka (SNS) op zijn minst dient te worden genuanceerd, en dat er ook in het westen van de RS nog invloedrijke aanhangers van "Pale" actief zijn. Van belang in deze kwestie is ook het feit dat Dodik door dit soort incidenten gedwongen is stelling te nemen tegen beschuldigingen dat hij de RS wil "uitleveren" aan de SNS en de internationale gemeenschap. Dat kan, zoals zijn uitspraken met betrekking tot de kwestie-Vesic onderstrepen, ertoe leiden dat hij zijn nationalisme en afkeer van sommige aspecten van het vredesproces sterker moet benadrukken dan hij eigenlijk zou willen.

Joegoslavië

Interne problemen in Servië

Er gaan de afgelopen week in met name de onafhankelijke Servische pers geruchten over echte of vermeende problemen in Servië. Zo zouden er noodmaatregelen op til zijn om de geleidelijke koersval van de dinar een halt toe te roepen. Tevens zou schaarste aan elementaire levensbehoeften dreigen. Volgens de media is dit een bewuste poging van de regering om chaos en vrees onder de bevolking te verspreiden en daardoor haar eigen machtspositie te versterken. Servische autoriteiten hebben van hun kant de oppositie ervan beschuldigd dat zij, mede op instructie van "externe krachten", de situatie in het land wil destabiliseren. Het lijkt nauwelijks twijfel dat Servië kampt met diepe, structurele problemen. Daarvan is de rampzalige economische situatie, veroorzaakt door jarenlang wanbeleid en de economische sancties tegen het land, wel de meest nijpende. De levensstandaard van (het merendeel van) de Servische bevolking is de afgelopen jaren aanzienlijk gedaald en hoewel de regering volhoudt te streven naar economische hervormingen en stabiliteit, komt daarvan in de praktijk weinig. Dat leidt tot bovengenoemde problemen. De bevolking is ontevreden, de oppositie probeert daardoor haar (marginale!) machtspositie te versterken en de autoriteiten zijn er voornamelijk in geïnteresseerd hun eigen positie te consolideren. Een complicerende factor daarbij is dat de federale autoriteiten (lees: president Milosevic) erop uit zijn macht en invloed over te hevelen van het deelstaat- naar het centrale niveau. In een dergelijke context zijn nieuwe wrijvingen, protestdemonstraties, pogingen de al beperkte persvrijheid nog verder in te dammen, alsmede andere noodmaatregelen allerminst uit te sluiten, al zullen die niet leiden tot een structurele verbetering van de situatie. In dergelijke omstandigheden is het reeds eerder voorgekomen dat de Servische autoriteiten dankbaar grijpen naar een geliefd afleidingsmechanisme als het immer populaire nationalisme, zeker in de negatieve vorm van echte of vermeende bedreigingen van Servische gemeenschappen elders, zoals in Kosovo of Macedonië.

Joegoslavië "zeer ontevreden" over onderhandelingen met Kroatië

De afgelopen dagen heeft een Joegoslavische delegatie onderhandelingen gevoerd in de Kroatische hoofdstad Zagreb over het creëren van meer duidelijkheid over de personen die tijdens de onderlinge militaire confrontaties van de afgelopen jaren zijn verdwenen. Volgens de Joegoslavische diplomaten heeft Joegoslavië aan alle verplichtingen voldaan en alle informatie beschikbaar gesteld, maar weigert Kroatië informatie te geven over ruim 600 vermisten van de operaties "Bliksem" en "Storm" waarmee het Kroatische leger in 1995 de toenmalige Krajina veroverde. In totaal zouden nog ruim 5000 personen vermist zijn. Kroatië zou niet bereid zijn alle beschikbare informatie over te dragen. Om die reden zei de Joegoslavische delegatie "uiterst ontevreden" te zijn. Joegoslavië doet pogingen zijn internationale positie zo veel mogelijk te normaliseren. In dat kader heeft het herhaaldelijk ook aangegeven geïnteresseerd te zijn in goede, of tenminste correcte, betrekkingen met Kroatië. Uit contacten zoals het bovengenoemde blijkt echter dat er sprake blijft van wederzijdse gevoeligheden. De onopgeloste aanspraken op het Kroatische schiereiland Prevlaka zijn daar slechts één van. Een ander belangrijk punt is de verantwoordelijkheid voor de strijd in Kroatië sinds 1991. Het formele standpunt van Joegoslavië is dat die strijd is gevoerd door lokale Serviërs, wellicht bijgestaan door vrijwilligers uit Servië zelf, maar waarbij Joegoslavië als land sinds 1992 niet meer betrokken is geweest. Kroatië trekt die pretentie op goede gronden in twijfel. Het betreffende dispuut, en de daaruit voortvloeiende discussie over de vermisten, is feitelijk terug te voeren op de vraag naar de verantwoordelijkheid voor de strijd en de daarbij gepleegde oorlogsmisdaden. Hoewel een volledige normalisering door dit soort discussies niet uitgesloten is als beide partijen daar voordeel bij hebben, zal deze discussie de betrekkingen (ondanks de gemeenschappelijke belangen in met name Bosnië-Herzegovina) zeker op korte termijn nadelig blijven beïnvloeden.

Opvolgingskwestie blijft betrekkingen beïnvloeden

Joegoslavië heeft bij de onderhandelingen over de verdeling van de rechten en plichten van de oude Joegoslavische Federatie een aanspraak ingediend op een schadeloosstelling van 859 miljoen US dollar. Volgens de Joegoslavische delegatie bij de onderhandelingen, die in Brussel worden gehouden, is dat de hoeveelheid geld die het Koninkrijk Servië inbracht bij de vorming van de Joegoslavische staat in 1918. Zoals reeds eerder gemeld, ligt aan deze discussie een fundamentele kwestie ten grondslag. Joegoslavië stelt dat de overige deelstaten van de oude Federatie zich hebben afgescheiden en derhalve geen recht meer hebben op de tegoeden van die Federatie. De andere landen, evenals de EU, stellen dat de Federatie is gedesintegreerd en dat de tegoeden in onderling overleg verdeeld moeten worden. De bovengenoemde opstelling van Joegoslavië lijkt in dit verband te wijzen op een wijziging van het (onhoudbare) Joegoslavische standpunt: niet de juridische kwestie zou dan de leidraad moeten zijn, maar de vraag wat de deelstaten hebben ingebracht bij het ontstaan van Joegoslavië. Ook dit zal onaanvaardbaar zijn voor de overige landen, die (in

[REDACTED]

tegenstelling tot Servië en Montenegro) vóór 1918 niet als zelfstandige staten hebben bestaan. Overigens zijn de Joegoslavische aanspraken hoger dan het bedrag dat, hangende overeenstemming, op een Zwitserse bank staat: 650 miljoen dollar. De overige staten zullen de aanspraken laten afhangen van een veelheid aan factoren, zoals het feit dat Joegoslavië het leeuwendeel van het militaire en diplomatieke bezit van de oude Federatie heeft overgenomen, alsmede de vraag hoeveel geld hen een verbetering van de betrekkingen met het nieuwe Joegoslavië waard is. Voor Bosnië-Herzegovina zal die prijs mogelijk lager zijn dan voor een land als Slovenië.

Kosovo

Gespannen situatie in Kosovo

Er zijn voortdurend meldingen van oplopende spanningen in de Servisch, voormalig autonome provincie Kosovo. Zo wordt gemeld dat de Joegoslavische strijdkrachten in en om het gebied worden versterkt en in verhoogde staat van paraatheid worden gebracht. Ook zijn er meldingen dat Joegoslavische veiligheidsfunctionarissen etnisch-Albanese inwoners van de provincie intimideren of discrimineren. Van Servische zijde wordt aandacht gevraagd voor de opstand van Albanese terroristen. Veel van de genoemde berichten zijn terug te voeren tot de politieke leiding van de Kosovo-Albanezen. Kennelijk doen zij pogingen om te voorkomen dat de kwestie-Kosovo van de internationale agenda verdwijnt. Daarom leggen zij sterk, en soms excessief, de nadruk op de Servische onderdrukking van de etnische Albanezen. Tegelijkertijd, en deels als reactie daarop, bestaat ook aan Servische zijde (zowel van de kant van de Servische bewoners van Kosovo als van de Servische autoriteiten) de neiging grote aandacht aan de kwestie-Kosovo te besteden. Tenminste voor een deel heeft dat tot doel de aandacht af te leiden van de sociaal-economische misstanden in Servië zelf. In die omstandigheden ontstaat er in Kosovo een klimaat van spanning, dat niet noodzakelijkerwijs tot een escalatie hoeft te leiden, maar waarin een dergelijke escalatie evenmin uitgesloten is. Daarbij is van belang dat onder de Kosovo-Albanezen sprake is van groeiende onvrede, niet alleen met de Servische onderdrukking, maar ook met het tot nu toe gevoerde beleid van passief verzet. Ook is van belang dat als gevolg van de anarchie in Albanië het aantal wapens in Kosovo is toegenomen.

Montenegro

Nieuwe Montenegrijnse regering gepresenteerd

In de Montenegrijnse hoofdstad Podgorica is de nieuwe Montenegrijnse regering onder leiding van premier Vujanovic gepresenteerd. In zijn rede kondigde Vujanovic aan dat hij weerstand zal bieden aan alle Joegoslavische pogingen om de macht en de status van Montenegro te reduceren. Het mislukken van het verzet van de vorige president Bulatovic, die hij beschuldigde van een "totalitaire inslag", tegen de huidige president Djukanovic zou hebben aangetoond dat Montenegro zichzelf kan verdedigen. Vujanovic noemde politieke stabiliteit één van zijn belangrijkste beleidsdoelstellingen. Tussen de regels door kan uit zijn woorden ferme kritiek worden opgemaakt aan het adres van federaal president Milosevic, zeker waar hij het heeft over "het misbruik van federale instellingen met als doel ene protectoraat over Montenegro in te stellen" alsmede over "de constitutioneel overbodige reductie van republieksverantwoordelijkheden". Eens te meer blijkt dat het tussen voor- en tegenstanders van Bulatovic nog allerminst pais en vree is. Eerder deze week had Bulatovic felle kritiek geuit op Djukanovic en diens "kliek" (waartoe Vujanovic ook zeker gerekend dient te worden). Vujanovic wil deze vermoedelijk pareren met zijn aanvallen op het centrale gezag, dat Bulatovic steunt. Daarbij speelt niet alleen het feit een rol dat Djukanovic c.s. Milosevic geprovoceerd hebben, maar ook dat Milosevic erin is geïnteresseerd de macht van de deelstaten (niet alleen Montenegro, maar ook Servië) te reduceren. Kennelijk hopen Djukanovic en Vujanovic hun populariteit te verhogen met het oog op de parlamentsverkiezingen die, naar het zich laat aanzien, in mei a.s. zullen worden gehouden. Het is overigens verre van zeker dat zij daarin zullen slagen. Uit de verkiezingen van november jl bleek dat bijna de helft van de Montenegrijnse kiezers achter Bulatovic stond, en er moet op worden gerekend dat de federale propaganda in de aanloop naar de nieuwe stemronde haar uiterste best zal doen om de uitgangspositie van Bulatovic (of een andere, Belgrado welgezinde kandidaat) zo goed mogelijk te maken.

Vujanovic pleit voor goede internationale betrekkingen

Vujanovic heeft aangekondigd dat hij ernaar zal streven dat Joegoslavië zijn internationale positie zal normaliseren. In dat kader kondigde hij aan dat er betrekkingen zullen worden aangeknoopt met de MKF in Bosnië-Herzegovina, overigens zonder die met de RS te schaden. Hij zei te zullen streven naar een volledige normalisering van de betrekkingen met Kroatië, onder meer door het dispuut over het Prevlaka-schiereiland op te lossen. Volgens Vujanovic zal dat niet moeilijk zijn, omdat zijn land en Kroatië gelijke belangen hebben in die kwestie. Ook de grens met Albanië zou in zijn visie zo snel mogelijk moeten worden heropend. Met

[REDACTED]

dergelijke beleidsvoornemens slaat Vujanovic meerdere vliegen in één klap. Ten eerste onderstreept hij de belangstelling van Montenegro voor goede betrekkingen met het buitenland, wat van essentieel belang is omdat Montenegro denkt grote inkomsten te kunnen halen uit handel en toerisme. Ten tweede wil hij zijn opstelling, zowel ten opzichte van de internationale gemeenschap als de federale en Servische machthebbers, positief laten afsteken tegen die van zijn rivalen in Belgrado. Opvallend is daarbij dat hij "Prevlaka" presenteert als een Montenegrijnse kwestie. Dat voegt een nieuw element toe aan de discussie over het schiereiland; de Joegoslavische aanspraken op het gebied zijn gebaseerd op het feit dat Prevlaka ten tijde van de oude Federatie in gebruik was van het federale leger. Impliciet dreigt Vujanovic het op een akkoordje te gooien met Kroatië en Servië/Joegoslavië buitenspel te zetten. Zijn voornemen tot toenadering tot Albanië houdt vermoedelijk verband met het feit dat Djukanovic zich inzet voor verbetering van zijn betrekkingen met de etnisch-Albanese minderheid in Montenegro. In dat kader is vermeldenswaard dat van de nieuwe regering-Vujanovic twee etnische Albanen deel uitmaken.

Djukanovic zal vragen om zitting Defensieraad

Djukanovic heeft aangegeven dat hij Milosevic zal vragen op korte termijn een bijeenkomst van de Nationale Defensieraad, het hoogste besluitvormingsorgaan op militair/politiek gebied, te beleggen. Daarbij stelde hij dat het leger zich in een ongunstige positie bevindt als gevolg van de "onverantwoordelijke opstelling van de civiele autoriteiten". Djukanovic houdt niet op zich impopulair te maken bij Milosevic en degenen in Servië en Montenegro die op de hand zijn van de Joegoslavische president. Ook de genoemde uitspraken zullen door Milosevic worden opgevat als een provocatie. Reeds als Servisch president stelde Milosevic de Joegoslavische strijdkrachten (VJ) achter bij de Servische politie, hetgeen bij de VJ veel kwaad bloed heeft gezet. Nog onlangs hebben Joegoslavische topmilitairen geprotesteerd tegen de onaanvaardbare werk- en leefomstandigheden. Kennelijk probeert Djukanovic daarop in te spelen in een poging binnen de VJ steun voor zijn positie te verwerven. Daarbij moet hij er echter rekening mee houden dat hij in de Defensieraad, waarin naast zichzelf en Milosevic ook de Servische president Milutinovic zitting heeft, een minderheidspositie bekleedt, omdat Milutinovic een medestander van Milosevic is. Bovendien moet er, zowel als gevolg van het superieure aantal Serviërs in de strijdkrachten als door politieke indoctrinatie, rekening mee worden gehouden dat de VJ juist in de controverse tussen Servië en Montenegro op de hand van Milosevic zal zijn. Daarom moet er rekening mee worden gehouden dat het optreden van Djukanovic uiteindelijk contra-productief zal blijken te zijn.

Kroatië

Tomac klaagt wegens laster

Voorzitter Tomac van de Kroatische Sociaal-Democratische Partij (SDP), de opvolger van de voormalige communistische regeringspartij, heeft bij de Kroatische juridische organen een aanklacht ingediend wegens laster. Aanleiding waren uitzendingen op de Kroatische televisie waarin Tomac impliciet verantwoordelijk werd gesteld voor de dood van Kroatische strijders in de oorlog tegen het toenmalige Joegoslavische Volksleger. Uit de klacht van Tomac kan worden opgemaakt dat hij de Kroatische regeringspartij HDZ verdenkt van betrokkenheid bij deze kwestie. Tomac geniet onder de Kroatische bevolking relatief weinig aanzien. Tekenend daarvoor was het feit dat hij, samen met zijn rivaal Gotovac van de liberale partij, niet in staat was HDZ-leider en zittend president Tudjman af te houden van een absolute meerderheid in de eerste ronde van de presidentsverkiezingen van juni jl. Dat de HDZ, die zonder enige twijfel bij de laster tegen Tomac betrokken is, toch probeert Tomac's integriteit in twijfel te trekken, houdt vermoedelijk verband met de groeiende sociaal-economische onvrede in Kroatië, die de populariteit van Tudjman en de (toch al geslonken) invloed van de HDZ verder dreigen te ondergraven. Kennelijk vreest de HDZ dat de sociaal-democraten daardoor aan populariteit zullen winnen en tracht men, liever dan de economische crisis het hoofd te bieden, met beproefde methoden de oppositie in diskrediet te brengen. De liberalen zijn momenteel een minder belangrijke factor, omdat de partij van Gotovac onlangs in twee vleugels uiteen is gevallen. Overigens bestaat het gevaar dat de tactiek van de HDZ contra-productief is; er zijn sterke aanwijzingen dat het nationalisme waarop de HDZ haar vroegere populariteit bouwde, de Kroatische kiezer momenteel minder aanspreekt dan de slechte sociaal-economische verhoudingen. Bovendien wordt de HDZ in toenemende mate gezien als een beweging die sterker is gericht op het eigen belang dan dat van de natie. Zeker als de SDP zich zou ontdoen van Tomac, die nog sterk wordt geïdentificeerd met het communistische verleden, is er geen reden om aan te nemen dat zij geen belangrijke(re) factor in de Kroatische politiek kan worden.